

Nd.

14. Frumvarp til laga

[14. mál]

um átta nýja héraðsskóla.

Flm.: Ingvar Gíslason, Halldór Ásgrímsson, Sigurvin Einarsson, Halldór E. Sigurðsson, Gísli Guðmundsson, Björn Pálsson, Jón Skaftason.

1. gr.

Markmið laga þessara er að jafna aðstöðu ungmenna til gagnfræðanáms.

2. gr.

Reisa skal 8 nýja héraðsskóla búna heimavist handa nemendum: í Eyjafjarðarsýslu, í Norður-Pingeyjarsýslu, á Reykhólum á Barðaströnd, í Skagafjarðarsýslu, á Suðausturlandi, að Laugum í Dalasýslu, á Snæfellsnesi og í Kjósarsýslu.

3. gr.

Menntamálaráðherra lætur gera í samráði við sýslunefndir kostnaðar- og framkvæmdaáætlun um smíði héraðsskóla samkvæmt lögum þessum. Skal áætlunin við það miðuð, að hafizt verði handa um smíði fyrsta skólans eigi síðar en á árinu 1966 og að smíði allra skólanna verði lokið í síðasta lagi fyrir upphaf skólaárs 1976.

4. gr.

Ríkissjóður ber allan kostnað af byggingu og rekstri þeirra héraðsskóla, sem lög þessi taka til. Haga skal byggingu beirra svo, að þar megi með hægu móti reka sumargistihús. Sýslur leggja til skólastað ókeypis.

5. gr.

Námsefni og prófkröfur héraðsskóla samkvæmt lögum þessum eru hinar sömu og í hliðstæðum skólum.

6. gr.

Ráðherra ákveður nánar staðsetningu og umdæmi hvers skóla að fengnum til-lögum fræðslumálastjóra og hlutaðeigandi sýslunefndar.

Ríki og sýslufélög eiga samaðild að yfirstjórn hvers héraðsskóla samkvæmt lögum þessum. Menntamálaráðherra skipar tvo stjórnarmenn og annan þeirra formann. Sýslunefnd kýs þrjá stjórnarmenn að fengnum tillögum fræðsluráðs. Nú teljast fleiri en ein sýsla vera um héraðsskóla, og kjósa hlutaðeigandi sýslunefndir þá á sameiginlegum fundi þrjá stjórnarmenn.

7. gr.

Unglingar, sem heima eiga í umdæmi hlutaðeigandi héraðsskóla, sbr. 6. gr., hafa forgangsrétt til skólavistar.

8. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Höfuðdrættir gildandi fræðslulaga, sem sett voru fyrir nærfellt 20 árum, hafa löngum verið taldir samræming fræðslukerfisins, 8 ára skólastylda og jöfnuður á aðstöðu til skólagöngu. Mjög skortir á, að fræðslulögin hafi verið framkvæmd í samræmi við eðli og orðanna hljóðan. Ber þar fyrst að nefna, að skólastylduákvæðin hafa ekki verið framkvæmd nema að takmörkuðu leyti, og er mismunur á skólastyldu eða raunverulegri skólagöngu mjög mikill eftir því, hver sveitarfélög eiga í blut, enda námsaðstaða mjög ójöfn. Mestur verður munirinn, þegar á öðru leitinu er borin saman skólaganga og námsaðstaða í kaupstöðum, þar sem fyrir hendi eru góðir barna- og gagnfræðaskólar með fjölmennu starfsliði, en á hinu leitinu ástand þessara mála í þeim sveitum, sem enn búa við farkennslu, er aðeins varir nokkrar vikur á vetri um 4—5 ára skeið. Að vísu virðist nú skilningur vaxandi á því, að hefja þurfi barnafræðslu í sveitum úr þeirri niðurlægingu, sem hún hefur verið í um sinn, m. a. með því að gera áætlaða og nauðsynlega sameiningu skólahverfa að veruleika, en með því skapast aðstaða til raunverulegs skólahalds, sem byggt yrði á þjálfuðu kennaraliði og fjölbreytti kennslu.

Pótt barnaskólanir verði efldir í sveitunum, er þó eftir að framfylgja fræðslulögnum beint og óbeint að því er tekur til aðstöðu unglings til hins almenna framhaldsnáms, gagnfræða- eða miðskolanámsins. Aðstaða unglings í sveitum og ýmsum sjávarþorþum til slíks náms fer siversnandi og lagast ekki, svo að viðunandi sé, nema reistir verði allmargir nýir gagnfræðaskólar í þágu sveitaeskunnar. Héraðsskólanir í landinu, sem eru átta talsins, eru allt of fáir. Um margra ára skeið hafa skólar þessir orðið að vísa frá jafnmörgum umsækjendum og hægt var að veita skólavist. Afleiðingin hefur ýmist orðið sú, að nemendur úr sveit og ýmsum sjávarplássum hafa orðið að hætta alveg við gagnfræðanám eða fresta því til seinni tíma.

Petta ástand er í sjálfa sér ekkert undrunarefni. Undanfarinn einn og hálfan áratug hefur ríkt alger kyrrstaða í héraðsskólamálunum. Hefur enginn nýr héraðsskóli verið reistur í landinu síðan 1949, að Skógaskóli undir Eyjafjöllum tók til starfa.

Með frv. þessu er lagt til, að ríkið láti reisa á næsta áratug, 1966—1976, átta nýja héraðsskóla, þ. e. heimavistar-gagnfræðaskóla í þágu dreifbýlisins.

Þá er gert ráð fyrir, að ríkið kosti héraðsskólanu að öllu leyti, bæði byggingu þeirra og rekstur, enda hefur þróunin í fjárhagsmálefnum héraðsskólanna stefnt í þá átt. Lætur nærrí, að allir héraðsskólanir séu nú orðnir ríkiseign samkvæmt

ákvæðum laga nr. 34/1962. Að vísu voru skólar þessir á sínum tíma reistir með fjárhagslegri hluttöku viðkomandi sýslna, en það hefur sýnt sig, að sýslusjóðstekjur eru almennt ekki nægar til þess að rísa undir byggingu og rekstri dýrra framhaldsskóla, enda mun í ljós koma, þegar af alvöru verður farið að bæta alla námsaðstöðu í sveitum, að heimamönnum er það eitt ærið nóg að rísa að sínum hluta undir skólum fyrir skyldunámið, þ. e. barna- og unglingsastig, enda ber að vinna að því, að allt skyldunámið fari fram í sama skóla.

Tekið er fram í frv., að byggingu héraðsskóla skuli haga svo, að þar megi auðveldlega reka sumargistihús. Með tilliti til vaxandi ferðamannastraums og þeirra vona, sem hægt er að gera sér um tekjur af ferðamönnum, innlendum og erlendum, — og raunar með tilliti til ferðamenningar í landinu, — er æskilegt að samhæfa, eftir því sem kostur er, rekstur heimavistarskóla og sumargistihúsa.